

CIVILNA VARNOST NA RAZPOTJU MED DECENTRALIZACIJO IN KOORDINACIJO – PRIMER ZVEZNE REPUBLIKE NEMČIJE

Civil Security at the Crossroads between Decentralisation and Coordination – The Case of the Federal Republic of Germany

Uroš Svete * UDK 351.86(430)

Povzetek Abstract

Spopadi v 20. stoletju, za katere je bila značilna totalnost uporabe sredstev ter neomejenost področja vojskovanja, so potrdili vse večji pomen zaščite civilnega prebivalstva z nevojaškimi ukrepi. Medtem ko so se ti ukrepi v obdobju med drugo svetovno vojno in po njej razvili v zasnovano civilno obrambo, pa so spremenjene geopolitične in družbene razmere po koncu hladne vojne narekovale reformo obrambnih in nacionalnovarnostnih sistemov v celoti. Sodobne države zato razvijajo sisteme civilne varnosti (nem. Zivile Sicherheit; angl. civil security), katerih glavni cilj je zagotoviti varnost državljanov ob vseh kompleksnih krizah, ki jih povzročajo sodobni viri ogrožanja od naravnih in antropogenih nesreč pa vse do terorističnih napadov. Po drugi strani pa je v številnih državah vseskozi prisotno razpotje med decentraliziranim upravljanjem sistemov in težnjami za njihovo usklajevanje. To nasprotje se najbolje kaže v številnih institucionalnih reformah sistemov za zaščito prebivalstva, kar nedvoumno potrjuje tudi primer Zvezne republike Nemčije. Če je bil ta sistem skupaj s številnimi drugimi zahodnoevropskimi med hladno vojno izrazito razdrobljen med zvezno in deželne oblasti ter pristojnosti, pa so teroristične grožnje ter velike naravne nesreče poudarile nujnost koordinacije hierarhično in funkcionalno razpršenih institucij zlasti na informacijskem področju, ki postaja v (post)informacijskih družbah vse pomembnejše.

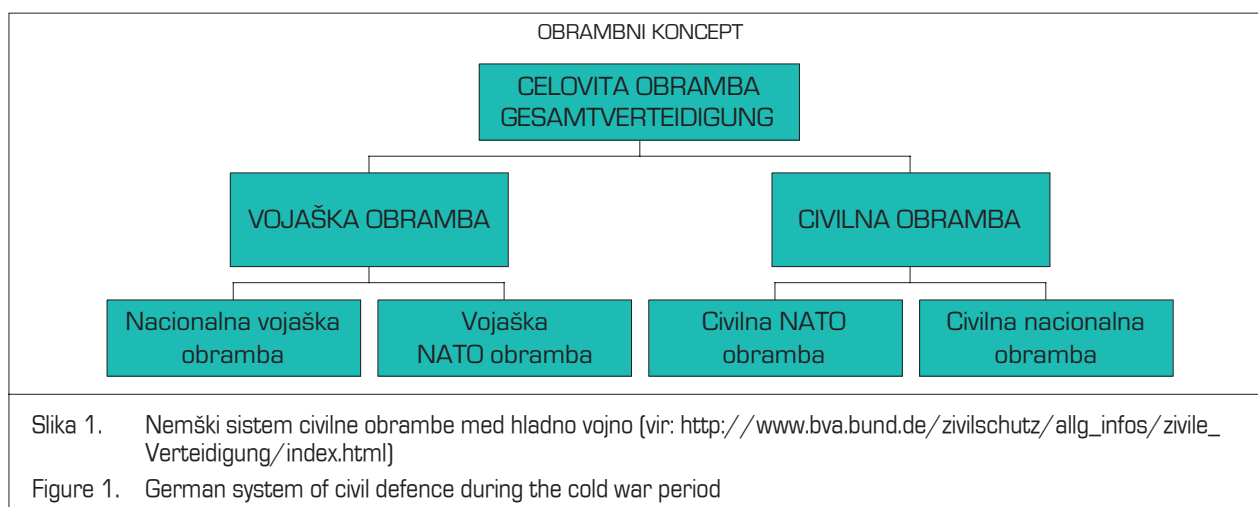
The increasing importance of protecting the civilian population was confirmed by conflicts in the 20th century, characterised by total use of force and unlimited area of waging war. While these measures during the world wars and cold war era led to the concept of civil defence within a total defence approach (ger. Gesamtverteidigung), changed geostrategic and social environments have also required reform of national security and defence. Modern states are therefore developing systems of civil security as the next stage of civil protection. Their primary task should be to provide the citizen with security in the event of complex crises caused by natural and man-made disasters, as well as terrorist attacks. On the other hand, in many countries there is a marked dichotomy between decentralised and coordinated approaches to system administration (the Federal Republic of Germany is a very good example). While West European systems in the period of the cold war were primarily focused on decentralisation, terrorist attack threats and cataclysmic natural disasters in complex societies have exposed coordination of hierarchically and functionally dispersed institutions, especially their information and communication activities, becoming in information age more and more important.

Uvod

Zvezna republika Nemčija spada nedvoumno med države z izrazito pomembno geostrateško vlogo v evropskem prostoru, pa tudi širše. Medtem ko sta bili nemški državi med hladno vojno na območju t.i. centralnega ali srednjeev-

ropskega bojevališča, na katerem sta obe nasprotni strani pod vodstvom ZDA in Sovjetske zveze predvidevali glavne operativne smeri potencialnega medsebojnega spopada, pa so se razmere po koncu hladne vojne temeljito spremenile. Nemčija je sicer postala združena in enotna na federalizmu temelječa država, ki pa se je začela konec devetdesetih let prejšnjega ter v začetku novega stoletja vse bolj soočati z novo zaznamim globalnim virom ogrožanja: mednarodnim terorizmom. Čeprav Nemčija v zadnjem obdobju (še) ni bila neposredni cilj terorističnih aktivnosti, pa je ta grožnja

* Dr., Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Katedra za obramboslovje, Obramboslovni raziskovalni center, Kardeljeva ploščad 5, Ljubljana, uros.svete@fdv.uni-lj.si

postala očitnejša po napadih na ZDA 11. 9. 2001, ki naj bi jih islamski skrajnejši pripravljali in vodili ravno z njenega ozemlja. Po drugi strani pa je država zaradi svoje zemljepisne lege tako kot večina srednjeevropskih držav izpostavljena številnim naravnim virom ogrožanja, med katerimi moramo posebej omeniti poplavno ogroženost srednjega in severnega dela države, prav tako pa se vremenske skrajnosti zaradi podnebnih sprememb pojavljajo tudi v drugih delih države (primeri številnih lokalnih neurij v vseh delih države in vseh letnih časih). Omenjene okoliščine torej v največji meri zaznamujejo oblikovanje sistema civilnega kriznega načrtovanja in ukrepanja kot enega najpomembnejših delov civilne varnosti. V članku želimo opozoriti na najpomembnejše institucionalne in konceptualne spremembe civilnega kriznega načrtovanja, pa tudi širše civilne varnosti kot pomembnega dela nemškega nacionalnovarnostnega sistema, ki so posledica terorističnih napadov v letu 2001 ter (negativnih) izkušenj katastrofalnih poplav poleti 2002. Po drugi strani pa je posebej omenjena dilema med decentralizacijo in koordinacijo kot dvema temeljnima sistemskima pristopoma pomembna tudi z vidika oblikovanja slovenskega sistema kriznega upravljanja oziroma civilnega kriznega načrtovanja. Vse sodobne države so namreč razpete med delitvijo nalog in odgovornosti za zaščito prebivalstva na nižje hierarhične in upravno-organizacijske ravni, po drugi strani pa sodobni viri ogrožanja (naravni in antropogeni) v okolju izrazito integriranih in kompleksno povezanih družbenih podsistemov prizadenejo celotno državo oz. družbo in zato tudi zahtevajo odgovor na ravni (nacionalne) države. Kompleksnost družbenih procesov je povečala tudi uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki zainteresiranim državljanom omogoča popolnoma nove vpoglede v krize ter njihove posledice.

Zgodovinski razvoj civilne obrambe v Nemčiji po drugi svetovni vojni

Kljub popolnemu porazu nacistične Nemčije v drugi svetovni vojni in prvotnim načrtom zaveznikov za njeno celovito

demilitarizacijo in pacifikacijo pri zagotavljanju vojaške in civilne obrambe, je začetek hladne vojne ob nastajanju obeh nemških držav določal tudi oblikovanje nacionalnovarnostnega sistema v celoti. Čeprav so zlasti v prvi fazi razvoja do leta 1956 Nemci ob pomoči zaveznikov usmerjali pozornost predvsem v gradnjo sistema vojaške obrambe¹, pa je že kmalu prevladalo prepričevanje o nujnosti razvoja civilnega dela obrambe zlasti z vidika morebitnega totalnega spopada med Vzhodom in Zahodom. V ZRN so namreč spoznali, da država brez razvite civilne obrambe kot ključnega mehanizma zaščite civilnega prebivalstva na "prvi bojni liniji" ne bo mogla obstati. Zato so že leta 1949 v nemško ustavo (Grundgesetz) zapisali potrebo po zaščiti prebivalstva kot eno osnovnih nalog na vseh upravno-političnih ravneh. Po drugi strani pa so se v petdesetih letih prejšnjega stoletja začeli zavedati, da prebivalstva ne ogrožajo zgolj oboroženi spopadi, hladna vojna ter znotrajdržavni konflikti, ampak je treba upoštevati tudi naravne vire ogrožanja. Zaradi vključitve ZRN v zvezo Nato pa se je nemška zasnova celovite obrambe med hladno vojno vsebinsko delila na vojaški in civilni del, glede ravni delovanja pa na nacionalno ter Natovo obrambo (glej sliko 1 ter preglednico 1).

Ne glede na prisotnost potrebe po zaščiti civilnega prebivalstva z nevojaškimi sredstvi že od samega začetka so izraz civilna obramba uradno začeli uporabljati šele leta 1964, ko je četrti sklic spodnjega doma nemškega parlamenta (orig. Bundestag) uvedel uradni izraz civilna obramba (orig. Zivile Verteidigung) namesto civilnega kriznega načrtovanja (orig. Zivile Notstandsplanung) kot prevoda Natovega angleškega izraza "Civil Emergency Planning". Prav tako so začeli uradno uporabljati izraz civilna zaščita namesto zračne zaščite oziroma obrambe (orig. Luftschutz), ki so jo uporabljali med drugo svetovno vojno in neposredno po njej. Kot nosilec priprav na področju civilne obrambe je zvezno ministrstvo za notranje zadeve (orig. Bundesministerium des Innern) julija 1964 objavilo natančnejše pomenje izrazov, prav tako pa so določili tudi glavne prvine civilne obrambe (glej preglednico 1).

¹ Kljub nastanku Zvezne republike Nemčije leta 1949, pa so oborožene sile (Bundeswehr) ob privolitvi zaveznikov ustanovili še leta 1956, torej leto dni po včlanitvi v zvezo Nato in Zahodnoevropsko unijo.

Natova civilna obramba (izvaja jo zavezništvo)		Nacionalna civilna obramba	
izmenjava informacij in koordinacija civilne obrambe	zagotovitev nemotenega delovanja oblasti – politična obramba	vodenje, organiziranje in koordinacija alarmiranja in obveščanja civilnega prebivalstva, psihološka obramba, usposabljanje in vaje, načrtovanje, proračunska vprašanja	
sodelovanje pri načrtovanju kriznega vodenja in upravljanja	civilna zaščita	zaščita ob naravnih in drugih nesrečah (Katastrophenschutz), samozaščita, varna gradnja, obveščanje prebivalstva, ukrepi za varovanje zdravja in zaščito kulturnih dobrin	
nemški prispevek k oblikovanju in aktiviranju civilnih Natovih oblasti	oskrba	kadrovska zagotovitev (civilna služba), socialno zavarovanje, prehrana, gospodarstvo, promet, oskrba z vodo, telekomunikacije, nepremičnine	
izvajanje dvo- in večstranskih sporazumov s področja civilne obrambe	podpora oboroženim silam	ukrepi za zagotovitev operativnih in manevrskih zmogljivosti	
Preglednica 1. Oblike delovanja Nata ter nacionalne civilne obrambe			
Table 1. Forms of operation of NATO and of national civil defence			

Poleg vojaške in civilne obrambe pa so v tem obdobju v ZRN nove vire ogrožanja vse pogosteje obravnavali v povezavi s krizami in izrednim stanjem, kar kaže na sodobno razumevanje varnostnih vprašanj že med hladno vojno. V nadaljnjem konceptualnem in zakonodajnem razvoju se je namreč meja med krizo in izrednim stanjem na eni ter vojno na drugi strani vse bolj brisala. Potrebni postopki in ukrepi za zaščito prebivalstva ter njegovo oskrbo so postajali vse bolj neodvisni od vzroka krize. Nemška zvezna vlada je tako leta 1963 z omenjenega področja oblikovala sveženj 12 zakonov, ki pa so v parlamentu naleteli na izredno buren odziv zlasti zaradi proračunskih posledic, ki jih je povzročila tako široka zastavljena civilna obramba. S systemskega vidika pa je treba omeniti novonastali oddelek za koordinacijo civilne obrambe v zveznem ministrstvu za notranje zadeve. Z vidika systemskega razvoja civilne obrambe je treba omeniti še ustanovitev Zveznega urada za civilno zaščito v letu 1974 ter noveliranje prvega zakona o ukrepih za zaščito civilnega prebivalstva v letu 1976. V noveli so namreč jasno opredelili civilno zaščito ter ukrepe za njeno izvajanje. Omenjena novela je veljala vse do leta 1997, ko so sprejeli nov zakon o civilni zaščiti (50 Jahre Ausbildung im Bevölkerungsschutz: Der Weg zur Akademie für Krisenmanagement, Notfallplanung und Zivilschutz, 2003).

Decentralizacija sistema civilne obrambe

Kot smo že omenili, je pri razvoju zasnove zaščite prebivalstva z nevojaškimi sredstvi zvezna oblast odigrala predvsem **usklajevalno ter razvojno-konceptualno vlogo**. Med najpomembnejšimi ukrepi moramo omeniti ustanovitev Akademije za krizno upravljanje, krizno načrtovanje ter civilno zaščito, odgovorno za izobraževanje osebja, ki se ukvarja s civilno obrambo ter izobraževanjem vodstvenega kadra v zaščiti pred katastrofami kot najpomembnejšo mirnodobno nalogo civilne zaščite. Zvezna oblast je prav

tako odgovorna za javno delo v okviru civilne zaščite in preskrbe v kriznih razmerah, pripravo, vodenje in izvajanje vaj, ter ne nazadnje mednarodno izmenjavo izkušenj pri kriznem upravljanju in civilni zaščiti. Na drugi strani pa so dežele nosilke izvajanja civilne obrambe v smislu neposredne zaščite prebivalstva kakor tudi pri izvajanju drugih ukrepov. Deželne vlade oziroma notranja ministrstva namreč določajo, katera deželna ministrstva bodo pokrila posamezen del civilne obrambe, prav tako pa posredujejo naloge z omenjenih področij deželnim okrožjem in večjim mestom. Kljub temu da so nosilke osnovne pomoči in zaščite prebivalstva občine, pa dežele pri večjih nesrečah ali krizah, ki presegajo krajevno pristojnost, priskočijo na pomoč (Gemeinsamer Runderlass über die Organisation und Planung der Zivilen Verteidigung in den Landkreisen und kreisfreien Städten, 1999).

Kot značilen primer lahko navedemo **zaščito ob katastrofah (orig. Katastrophenschutz)**. Posebno področje, ki ga sicer v Nemčiji obravnavajo znotraj civilne zaščite, se je do zadnje reforme nanašalo predvsem na mirnodobne dejavnosti, povezane z naravnimi in drugimi nesrečami. Tako lahko v zvezni zakonodaji zaman iščemo opredelitev katastrofe, nemška ustava pa v 30. členu povsem jasno določa, da zveza izvaja le tiste javne naloge, ki so izrecno določene v ustavi. Tako kot za vse preostale naloge, ki niso izrecno izpostavljene, so tudi za zaščito ob katastrofah odgovorne posamezne dežele, ki nato po načelu decentraliziranosti prenašajo naloge na okrožne, mestne ter občinske oblasti. Tako velika diskrecija posameznih dežel pri opredeljevanju katastrof ter oblikovanju ustreznih mehanizmov za zaščito prebivalstva, ki seveda nujno vodi v neenotnost sistema, pa je posledica predvsem zgodovinskih, pa tudi geografskih in upravnih značilnosti dežel. Različne strukture oblasti so na zvezne dežele prenašale že okupacijske sile po koncu druge svetovne vojne, seveda pa je bilo treba upoštevati tudi specifičnosti samih zveznih dežel, med katerimi so

nekatero t. i. mestne (Bremen, Hamburg, Berlin), druge (npr. Bavarska) pa bistveno večje od Slovenije. Kot take so seveda izpostavljene povsem drugim naravnim virom ogrožanja (50 Jahre Ausbildung im Bevölkerungsschutz: Der Weg zur Akademie für Krisenmanagement, Notfallplanung und Zivilschutz, 2003).

Civilna varnost po letu 2001

Nova strategija civilne varnosti

Kljub razmeroma uspešnemu delovanju nemškega sistema zaščite prebivalstva predvsem ob naravnih nesrečah (Katastrophenschutz) pa so poplave poleti 2002 ter povečane grožnje s terorističnimi napadi pokazale pomanjkljivosti. Tako so zvezni notranji minister ter njegovi deželni resorni kolegi na stalni posvetovalni konferenci že junija leta 2002 (tik pred katastrofalnimi poplavami v avgustu) pripravili novo zasnovo z naslovom **“Za novo strategijo zaščite prebivalstva v Nemčiji”**. Nova strategija je sicer ohranila večino rešitev na področju civilne zaščite, večina novosti pa se je nanašala na obravnavanje sodobnih kriz, povezanih s terorizmom. Takratni sistem je namreč še vedno delil uporabo sistema civilne zaščite med morebitno vojno ter uporabo sistema zaščite pred katastrofami ob naravnih nesrečah. Taka delitev pa je z vidika boja proti terorizmu in njegovim posledicam neučinkovita, saj se teroristični napadi navadno zgodijo v obdobju formalnega miru, imajo pa vse prej kot značaj naravnih ali drugih nesreč. Nova zasnova pa je veliko pozornost namenila tudi analizi tveganj ter vzpostavitvi enotnega sistema obveščanja in alarmiranja, informacijska dejavnost pa se je pokazala kot ena ključnih pomanjkljivosti tudi ob poplavah. Nova zasnova oziroma nova strategija civilne varnosti se je torej usmerila predvsem v zagotavljanje enotnega kriznega upravljanja zvezne ter deželnih oblasti, posebej ko gre za krizne situacije nacionalnega pomena, zato je treba zagotoviti sodelovanje vseh ravni teritorialno-političnega organiziranja na temelju enotnih konceptualnih izhodišč. Prav tako so se odločili oblikovati nove načine koordinacije predvsem na področju informacijskih sistemov. Končni cilj zveznega notranjega ministra je torej oblikovanje takega sistema za zaščito prebivalstva, ki bi postal poleg policije, vojske ter obveščevalnih služb četrti steber nemškega nacionalnovarnostnega sistema (50 Jahre Ausbildung im Bevölkerungsschutz: Der Weg zur Akademie für Krisenmanagement, Notfallplanung und Zivilschutz, 2003; Stein, 2004). Tako kot preostali trije stebri zaščita prebivalstva postaja primarna naloga zveznih oblasti.

Zvezni urad za zaščito prebivalstva in pomoč v katastrofah kot četrti steber nacionalnovarnostnega sistema

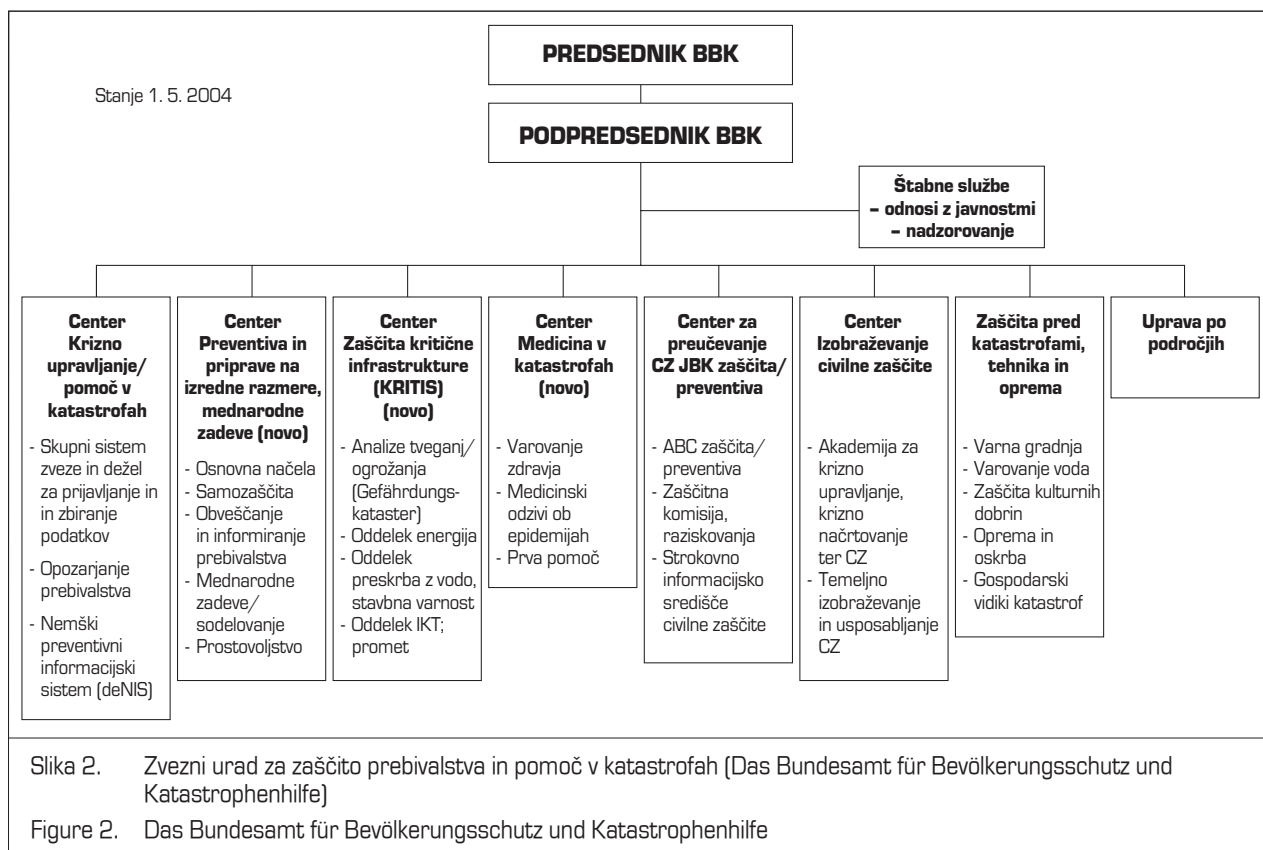
V ta namen so 1. maja 2004 ustanovili Zvezni urad za zaščito prebivalstva in pomoč v katastrofah (orig. Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe) (slika 2), ki

sicer spada v zvezno notranje ministrstvo. Nemčija je tako dobila osrednjo organizacijsko prvino za civilno varnost, ki bo povezala dotlej organizacijsko ločene naloge zveze in dežel (Stein, 2004; Geier, 2004). Glavne naloge urada so:

- izpolnjevanje nalog zveznih oblasti (orig. Bund) pri zaščiti prebivalstva (dosedanja civilna zaščita, zaščita ob katastrofah, ukrepi za zaščito zdravja, kulturne dediščine ter oskrbe s pitno vodo);
- načrtovanje in priprava ukrepov pri preprečevanju kriz ter kriznem načrtovanju;
- načrtovanje in priprava sodelovanja med zveznimi in deželnimi oblastmi v posebej nevarnih razmerah (koordinacija kriznega upravljanja);
- načrtovalska in konceptualna podpora pri zaščiti kritičnih infrastruktur;
- izobraževanje, izpopolnjevanje ter usposabljanje na področju zaščite prebivalstva, pomoči ob katastrofah ter posebni medicini (Katastrophenmedizin) za omenjene primere;
- opozarjanje in obveščanje prebivalstva;
- vzpostavitev raziskovalnih zmogljivosti za raziskovanje katastrof, posebej na jedrsko-biološko-kemičnem področju;
- krepitev državljanske samopomoči;
- konceptualno-načrtovalske naloge na področju mednarodnega sodelovanja vseh ravni (od zvezne do občinske) enot civilne zaščite.

Glavni cilj urada je torej razvoj **vseobsežnega zaščitnega koncepta na področju kritičnih infrastruktur in civilne varnosti nasploh**. Kot najpomembnejše nove naloge urada moramo nedvoumno omeniti analize ogrožanja in tveganja, znanstvene študije, preskrbo v kriznih razmerah, izdelavo načrtov delovanja v krizah. Poleg gradbene zaščite kritične infrastrukture in kulturnih dobrin so med glavnimi nalogami še zagotavljanje učinkovitega sistema zaščite prebivalstva, varovanje pitne vode in zagotavljanje preskrbe z življenjskimi potrebščinami, varovanje zdravja ter zagotavljanje državnih in vladnih ter drugih pomembnih upravnih funkcij (Svete, 2005). Z ustanovitvijo novega urada je tako prenehalo delovanje osrednjega oddelka za civilno zaščito (orig. Zentralstelle für Zivilschutz), ki je deloval v okviru zveznega upravnega urada.

Kljub temu da Zvezni urad za zaščito prebivalstva in pomoč v katastrofah obstaja komaj eno leto, lahko njegovo delovanje označimo kot uspešno. Tako je navezal učinkovite stike z drugimi varnostnimi organi na zvezni in deželnih ravneh, prav tako pa so novembra 2004 uspešno izvedli veliko vajo kriznega upravljanja LÜKE, v kateri je sodelovalo 6000 udeležencev iz javne uprave in gospodarstva. To je bilo prvo priznanje pomembnosti obstoja nove institucije. “Ognjeni krst” pa je urad prestal pri obvladovanju posledic ene največjih naravnih katastrof sodobnega časa: uničujočih cunamijev po potresu v jugovzhodni Aziji 26. decembra 2004. Dejavnosti skupnega centra za obveščanje (orig. das Gemeinsame Lagezentrum von Bund und Ländern (GMLZ)) zveznih in deželnih oblasti ter delo osrednjega oddelka za koordinacijo in oskrbo žrtev ter njihovih svojcev, kadar so kot nemški državljani v tujini

izpostavljeni velikim nesrečam in terorističnim napadom (**N**achsorge – **O**pfer – **A**ngehörigen – **H**ilfe – **N**OAH), so bile na splošno pozitivno sprejete. Upoštevajoč svoje nove pristojnosti, bo urad sodeloval tudi pri civilnovarnostni zagotovitvi pri naslednjih velikih prireditvah v Nemčiji, kot sta svetovni dnevi mladih v letu 2005 ter svetovno prvenstvo v nogometu 2006 (<http://www.bva.bund.de/zivilschutz/>, 4. 5. 2005; <http://www.zivilschutz-online.de>, 4. 4. 2005).

Sklepne misli

Ne glede na osrednjo dilemo med decentralizacijo in povečano koordinacijo civilnega kriznega načrtovanja² je ključna ugotovitev spoznanje, da je v razmerah sodobnega varnostnega okolja nemogoče institucije znotraj nacionalnovarnostnega sistema deliti na ene, ki bodo delovale med vojno in druge, katerih dejavnosti so vezane na mir. Sodobne krize je zato treba obravnavati celostno in ob njih tako tudi ukrepati, pa naj gre za teroristični napad, naravno ali antropogeno (tehnoško) nesrečo ali v skrajnem primeru celo vojno. Časi, ko se je civilna varnostna dejavnost delila na vojno (civilna obramba) ter mirnodobno (sistem zaščite in reševanja ob nesrečah ali katastrofah), so očitno, vsaj kar zadeva zahodnoevropski prostor, že preteklost.

² Nemški zvezni notranji minister Otto Schily jo je označil z besedami: "Ressourcen im Zivil- und Katastrophenschutz besser koordinieren"

Viri in literatura

1. 50 Jahre Ausbildung im Bevölkerungsschutz: Der Weg zur Akademie für Krisenmanagement, Notfallplanung und Zivilschutz, 2003. Bad Neuenahr-Ahrweiler: Akademie für Krisenmanagement, Notfallplanung und Zivilschutz des Bundesverwaltungsamtes – Zentralstelle für Zivilschutz (dostopno tudi: <http://www.bva.bund.de/imperia/md/content/abteilungen/abteilungv/zfz-a2/aknz/32.pdf>, 1. 12. 2004)
2. Gemeinsamer Runderlass über die Organisation und Planung der Zivilen Verteidigung in den Landkreisen und kreisfreien Städten, 1999. Potsdam: Ministerium des Innern des Landes Brandenburg (dostopno tudi: <http://www.brand-katastrophenschutz.brandenburg.de/sixcms/media.php/1069/zmz.pdf>, 1. 12. 2004)
3. <http://www.bva.bund.de/imperia/md/content/abteilungen/abteilungv/zfz-a2/aknz/32.pdf>,
4. <http://www.bva.bund.de/zivilschutz/>, 4. 5. 2005
5. http://www.bva.bund.de/zivilschutz/allg_infos/zivile_Verteidigung/index.html,
6. <http://www.zivilschutz-online.de>, 4. 4. 2005.
7. Stein, N., 2004. Das Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe: Ein Überblick. Bevölkerungsschutz, 2004(2), 3-12 (dostopno tudi: <http://www.bva.bund.de/imperia/md/content/abteilungen/abteilungv/zfz/bs-magazin/inhalt-204/6.pdf>, 8. 12. 2004).
8. Svete, U., 2005. Varnostne implikacije uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, doktorska disertacija, 181
9. Ušeničnik, B., 1993. O organiziranosti nemške civilne zaščite. Ujma, 7, 229–233.